Makale Geliş Tarihi: 02.12.2018
Makale Kabul Tarihi: 22.12.2018

NURETTİN TOPÇU VE İDEAL AYDIN TASAVVURU

İbrahim Nacak[1]

Özet

Tarihin her döneminde sahip olduğu idealler çerçevesinde yaşadığı topluma karşı mesuliyet taşıyan aydınlar olmuştur. Bu aydınlar çoğunlukla zamanın ve gündemin ötesinde düşünen ve konuşan insanlar olmuşlardır. Bu isimlerden biri olan, yakın tarihimizin önemli düşünürlerinden Nurettin Topçu hem kişisel hayatındaki emsal şahsiyeti hem de düşüncelerindeki idealist çizgiler ile kıymetli bir entelektüeldir. Bu makalede Topçu'nun düşüncesinde yer alan ve onun idealist fikirlerinden beslenen bir aydın tasavvuru ortaya konacaktır. Bu makalede öncelikle Nurettin Topçu'nun hayatından bazı kesitler ile şahsiyetindeki tutarlılık ortaya konacaktır. Sonrasında eserlerinde ortaya koyduğu ve idealize ettiği aydın ve münevverlerin hususiyetleri ele alınacaktır. Ayrıca mektep, muallim ve maarif davası konuları aydın ideali ile ilişkilendirerek değerlendirilecektir. Son olarak modernleşme bağlamındaki bazı mülahazaları ile Topçu'nun konumu tespit edilecektir.

Anahtar kelimeler: Nurettin Topçu, İdeal Aydın, Büyük Adam, Muallim, Modernleşme.

Abstract

In every period of history, there were idealistic intellectuals who were responsible – within the frame of their ideals – for the society in which they live. These intellectuals have been mostly people who think and voice beyond time and events surrounding them. Nurettin Topçu, one of these names and one of the most important intellectuals of our recent history, he is a precious intellectual, both in terms of his personal life and idealistic lines of thought. A concept of an intellectual present in the thinking of Topçu and inspired by his idealistic thoughts will be revealed in this article. First of all, consistency between Topçu's character and some moments of his life will be highlighted. Then, the characteristics of intellectuals that he exposed in his works and he idealized will be addressed. In addition, the case of mektep (school), muallim (teacher) and maarif (education) will be evaluated by associating them to the intellectual ideal. Finally, the position of Topçu will be determined through some consideration in the context of modernization.

Keywords: Nurettin Topçu, Ideal Entellectual, Great Man, Muallim (Teacher), Modernization

1 Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi. Email: ibrahimnacak557@gmail.com.

1. Giriş

Hayat,var olanı öğretir,
Muallim ise olması gerekeni.

Günümüz toplumuna mevcut durum ve idealler çerçevesinde baktığımızda pek çok şeyin ideallerden daha çok vasata yakın olduğunu görmekteyiz. Tarihin her döneminde, her toplumda bu ayrım en temel ve derin meselelerden biri gibi görünmektedir. Toplumların yaşamakta olduğu vasat ile olması gerekenler şeklinde zikredilen idealler, bir gerilim olarak her zaman mevcut olmuştur. Fakat bu gerilimin genişlediği ya da derinleştiği dönemlerde mesuliyet sahibi şahsiyetler, yaşanmakta olanın ötesindeki ideale her zamankinden daha fazla başvurmuş, onu daha fazla dillendirmiş, hatta neredeyse yaşamayı bırakıp, idealini yaşatmayı gaye edinmiş kimseler olmuşlardır. Kendi zamanının ve toplumunun üzerinde düşünen böyle insanlara çoğunlukla entelektüel, alim, münevver ya da aydın denmiştir. Bu adlandırmalar arasında her ne kadar kavram, işlev ve muhteva açısından farklılıklar bulunsa da her birinin taşıdığı, toplumsal misyon açısından bazı ortak noktalar vardır. Bu ortaklığı en sade şekilde "*yaşadığı zamana, içinde bulunduğu topluma ve inandığı değerlere karşı bir sorumluluk*" olarak nitelendirebiliriz.

Bu sorumlu şahsiyetleri yaşadıkları dönemde arayanlar, çoğunlukla bulmakta zorlanmaktadırlar. Bu hiç olmadıkları anlamına gelmez. Fakat zamanın ve dönemin vasatı içinde boğulanların gözleri, zamanın ötesindeki şahsiyetleri ayırt edemez. Bunun ayırdına varanlar, ancak zihinlerini gündemin, güncelin ve aktüelin dışında tutarak muvaffak olabilmektedir. Bu yazının konusu üzerine düşünülürken de olabildiğince gündemin dışında bir meseleye odaklanılmıştır. Herkesin entelektüel olduğu bir enformasyon toplumunda aydın sorunsalı popüler bir gündem olamazdı. Herkesin her şey hakkında fikir sahibi olduğu bir dönemde, düşünce adamı olmak ayrıcalıklı bir konum olamazdı herhalde. Dolayısıyla hiç gündemde olmasa da ısrarla vurguladığımız o gündemin ötesine geçmeyi, orada düşünmeyi, oradan konuşmayı başaracak olan şahsiyet, bize göre ancak aydınlar ve entelektüellerde kendisini gösterecektir. Bu makalede aydın tasavvuru ile ilgili öne çıkarılacak mülahazalar sadece bizim düşüncelerimiz olmayacaktır. Hem kendi yaşadığı dönemde hem de günümüzde, idealist bir şahsiyet olarak zikredilen ve şahit olunan Nurettin Topçu'nun fikirleri bize yol gösterici olacaktır. Nurettin Topçu'nun eserlerinde ortaya koyduğu fikirler kadar hayatıyla sergilediği tutumlarda bizim için emsal teşkil etmektedir. Çünkü Nurettin Topçu'yu ideal aydın tasavvuru olarak nitelendirdiğimiz tutarlı olma ve sorumlu olma vasıfları ile öne çıkan bir şahsiyet olarak kabul ediyoruz.

2. Nurettin Topçu ve Şahsiyette Tutarlılık

Nurettin Topçu, yakın dönem Türkiye'sinin en önemli düşünce adamlarından birisidir. Çağdaşı olduğu pek çok düşünürden kendisini ayıran önemli hususiyetlere sahiptir. Topçu'nun düşünce tarihimizdeki kıymeti onu okuyanların, takip edenlerin, muhtelif vesilelerle ananların düşündüğünden muhtemelen daha fazladır. Yaşadığı döneme şahitliği sebebiyle ortaya koyduğu yaklaşımları, ülkenin ve toplumun gündeminden ziyade her an kendi gündemini canlı tutan düşünceleri, vefatından kırk yıl geçmiş olmasına rağmen söylediklerinin halen geçerli oluşu kıymetini açıkça ifade etmektedir. Topçu'nun hem kendi metinleri hem de üzerine yazılmış eserler artık bir külliyat özelliği taşımaktadır. Bu yüzden Topçu'nun hayatını ve eserlerini uzun uzun ele almak ve aktarmak beyhude bir iş olacaktır. Bu yazının konusu bağlamında Topçu'nun şahsiyetine dair bazı temel hususlar ile ideal aydın tasavvuru olarak nitelendirdiğimiz düşüncelerini değerlendirmek, bu metnin sınırlarını oluşturmaktadır.

Nurettin Topçu, baba tarafından Erzurumlu bir ailenin çocuğudur. Babası önce İstanbul'a yerleşmiş, daha sonra annesi ile evlenmiş, 1909 yılında da Osman Nuri dünyaya gelmiştir. Dedesinin adına nispetle ilk nüfus kayıtlarında adı bu şekilde geçmektedir. Sırasıyla Valide Sultan Mektebi, Büyük Reşit Paşa Numune Mektebi, rüştiye tahsili için Vefa İdadisi'ne devam etmiş ve İstanbul Lisesi'nde tahsilini tamamlamıştır. Felsefe ve edebiyata bu dönemde ilgi duymuştur. Mezun olduktan sonra Avrupa'da tahsil yapmak üzere sınavlara girmiş ve kazanmıştır. Fransa'da farklı fakültelerde psikoloji, estetik, felsefe, mantık, sanat tarihi, sosyoloji, ahlak dersleri almıştır. 1934'yılında da Paris (Sorbon) Üniversitesi'nden doktora derecesini almıştır. Derin felsefi tartışmaları ihtiva eden ve bunların tasavvufi düşünceyle meczedildiği *Conformisme et Revolte* (Uysallık ve İsyan) adlı doktora çalışmasını yirmi beş yaşında tamamlamıştır. Sorbon'da felsefe doktorası yapan ilk Türk öğrencidir.[2] Bugünün akademisi düşünüldüğünde üst düzey bir istidadı olduğu görülmektedir. Hayatının geri kalanını muallimlik yaparak geçinen Nurettin Topçu, kısa bir dönem üniversitede ders vermiş, gazetelerde, dergilerde sıkça yazılar yayınlamış, pek çok konferansa davet edilmiş, sadece bir girişim sayılabilecek kadar politikaya katılmış bir münevverdir. Topçu'nun düşüncelerine geçmeden önce hayatından bazı kesitler paylaşarak, eylemleri ile düşünceleri arasındaki uyuma dair bazı ipuçları vermek yararlı olacaktır.

Nurettin Topçu Avrupa'dan döner dönmez ilk olarak Galatasaray Lisesi'nde Felsefe öğretmeni olur. Daha öğretmenliğinin ilk yıllarında karakterini yansıtacak olaylar yaşamıştır. 1934-35 yıllarında okul müdürü Beh-

2 Nurettin Topçu'nun hayatı hakkındaki bilgiler, İsmail Kara'nın hazırladığı "Nurettin Topçu Hayatı ve Bibliyografyası" (2013) adlı çalışmadan alınmıştır.

çet Bey tarafından altı öğrencinin haziran imtihanından geçirilmesi istenir. Topçu bu isteğe karşı, "bunlar çalışkan talebelerse, elbette geçerler" ifadesini kullanmıştır. Ve dönem sonunda bu öğrencilerin bir kısmı kalmıştır. Müdür Ankara'ya menfi bir rapor yazarak, Nurettin Topçu'nun tayinini İzmir'e çıkartmıştır (Kutlu, 2006: 11). Genç bir muallim olmasına rağmen kararlarında hakkaniyet ölçüsüne dikkat etmesi, bunu söylem ve eylemleriyle tamamlayan bir iradeye sahip olması onun karakterine dair izleri yansıtmaktadır. Bu izler Topçu'nun beşerî bir otoriteyi referans almadığını, bir tercih durumunda konforu yerine ilkeleri tercih ettiğini göstermektedir.

Orhan Okay düşünce tarihimizin sembol isimlerini anlattığı *Silik Fotoğraflar* adlı kitabında, hocası olan Nurettin Topçu'yu "Bir İdealistin Ölümü" başlığıyla kaleme almıştır. Okay, çocukluğundan gençliğine ideal sandığı pek çok ideolojiyle muhatap olduğunu, bunlardan bir kısmının büyük kitleleri arkasından sürükleyen belirli bir insan tipi ürettiğini, diğer bazılarının ise insanlığın iç dünyasını yoğuran filozoflar, veliler, sanatkârlar gibi insanlar doğurduklarını ifade etmektedir (2001: 17). Bunlardan hangilerinin daha çok beşerin hizmetinde olduğuna, medeniyetin hangilerinden minnettar olduğuna baktığımızda genellikle ikincileri görürüz. Bu anlamda Nurettin Topçu, büyük işler ve devrimler başarmış, politik ve ekonomik mevkiler işgal etmiş birisi değildir. Derdi ruhta, iradede, ahlakta bir varlık ve hareket ortaya koymaktır. Bu idealist hareketin ölçüsü beşerî kriterlere göre kurulmadığından, başarının ölçüsü de beşerî değildir. Bir ideal olarak, varlığı ve muvaffakiyetini zamanı aşan bir yerde temin etmektedir.

Nurettin Topçu 1948-1949 yıllarında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Hilmi Ziya Ülken'in kürsüsünde "Bergson" konusunda doçentlik tezi hazırlamış ve bir süre eylemsiz doçentlik yapmıştır. İsmail Kara'nın ifadesiyle kendisine kadro verilmemiş ve muhtelif entrikalarla üniversiteye alınmamıştır.[3] Muhtemel ki Topçu üniversiteye ideolojik saiklerle alınmamıştır. Her ne sebeple olursa olsun, Topçu'nun gayesi bir mevki, makam ya da rütbe elde etmek olmamıştır. Eserlerinde de insanın nihai amacının maddi beklentiler olmaması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Yaşadığı dönemde Topçu'ya hak ettiği itibarı ve mevkii vermeyenler o gün güç, prestij vs. ellerinde olmasına rağmen, bugünden bakıldığında hafızalardan silinip gitmiş kimselerdir. Fakat Topçu tutarlı, muvazeneli, iradeli karakteri sayesinde örnek şahsiyetlerden birisi olmuştur.

Nurettin Topçu ilgi alanlarının zenginliği ve çeşitliliği ile ideal bir entelektüel özelliği göstermektedir. Cemiyet hadiselerini değerlendirmesiyle bir sosyolog, varlığın sınırlarını zorlamasıyla bir metafizikçi, Anadolu'ya hizmet aşkıyla bir idealist, milliyetçiliğin temellerini tespit etmesiyle bir nazariyeci ve sanat merakıyla bir yorumcudur (Okay, 2001: 22). Cemiyetin

3 Eylemsiz doçentliğin ne anlama geldiği konusunda kaynaklarda açık bir ifade yoktur.

muhtelif sorunlarına ilgi duyması, varlığa ve hayata dair sorduğu sorular, taşıdığı toplumsal duyarlılık ile ideal entelektüel, aydın ve münevverde aranan vasıflara sahip olduğunu görüyoruz. Bilgiye, ahlaka, doğruya, iyiye, adalete dair taşıdığı sorumluluk gündelik hayatının her alanına nüfuz etmiştir. Bu sorumluluğu en çok muallimlik ve yazarlık hayatında sergilemektedir. Müftülere verdiği bir konferansta anlattığı bir olaya göre, kendisine saygısızlık yapan bir öğrencisini dersten atıp, muavin aracılığıyla cezalandırmak istemiştir. Fakat olayın sıcaklığı daha geçmeden nefsiyle olan mücadelesini fark edip, kibrine yenik düştüğünün farkına varmıştır. Hemen öğrencisini çağırarak özür dilemiş ve o tavrından hemen vazgeçmiştir.[4] Kendisine karşı sorumluluğundan çok talebelerine karşı bir sorumluluk taşımaktadır. Orhan Okay'ın belirttiğine göre kendisiyle zıt görüşlere sahip öğrencilerinin bile intibaları genellikle olumludur.[5]

Aktif siyasette hiç bulunmamış olan Nurettin Topçu, dönemin siyasetçilerini tenkit eden metinler kaleme kalmıştır. 1939 yılında zımnen Cumhuriyeti kuran kadroları tenkit ettiği "Çalgıcılar" başlıklı yazısı sebebiyle kendisine soruşturma açılmış, "talebelerle gizli gizli konuşmalar yaptığı"-na, "memleketteki kıymetleri yıkan bir zihniyetle hareket ettiği"ne dair ifadeler idareciler tarafından raporlara eklenmiştir (Kara, 2013: 32). Nurettin Topçu'nun bu ve buna benzer bazı sebeplerle sürgün denilebilecek şekilde bazı kereler görev yeri değişmiştir. Düşünceleri ve yazıları sebebiyle karşılaştığı bu olaylar onun anti-konformist bir tutumu olduğunu, toplumsal ve politik duruşunu kamuoyu ile paylaştığını göstermektedir. Bugün müstakil kitap halinde neşredilen yayınlarının bir kısmı esasında konferans ve konuşma metinlerinin düzenlenmesi şeklinde oluşturulmuştur.

Nurettin Topçu'nun politik hayata giriş denemesi olarak zikredilecek örneklerden birisi, 27 Mayıs darbesinin olumsuz etkilerinin telafisi için Ali Fuad Başgil'le birlikte Adalet Partisi'nin kuruluş çalışmalarına katılmasıdır. Topçu, 1961 seçimlerinde Konya'dan senato adayı gösterilmiştir. Bu sürecin sonunda parti içi yürütülen bazı uygulamalar Topçu'nun partiyle münasebetini kesmesine sebep olmuştur (Kara, 2013: 34). Siyasete yönelik oluşan bu mesafe, Topçu'nun münevver kimliğinin daha fazla öne çıkmasını sağlamıştır. Düşünce adamı kimliği onun kıymetinin her sahada bilinmesine katkı sağlamıştır. Bugün bile farklı siyasi geleneklerden gelenler, Topçu'nun Anadolu toprağında yoğrulmuş Türk ve Müslümanlık anlayışından, din ve

4 Bu bilgiler Nurettin Topçu'nun müftülere yönelik verdiği konferansın ses kaydından alınmıştır. https://www.youtube.com/watch?v=gv-1ZQbHaXM

5 Topçu'nun şahsiyet sahibi bir düşünce adamı oluşunu örneklendiren başka pek çok olaya şahit olunmuştur. Gündelik hayatında ve bireysel ilişkilerinde ancak bu inceliği yakalayabiliyoruz. İstanbul'da görev yaptığı sıralarda farklı liselerde dersler verdiği olmuştur. Hatta imam hatip okullarına davet edildiği, psikoloji, felsefe, din psikolojisi ve dinler tarihi dersleri verdiği bilinmektedir. Bu okullarda ders vermesi sebebiyle kendisine ödenmek istenen ücreti "din adamı olacak talebelere verilen dersten ücret alınmaz" düşüncesiyle reddettiği kaydedilmiştir (Kara, 2013: 33).

İslam yorumundan, isyanı ve ahlakı yüceltmesinden bir ideal olarak beslenebilmektedirler.[6]

3. Topçu'da İdeal Aydın Tasavvuru

Nurettin Topçu hayatıyla sergilemiş olduğu duruşunu, düşüncesi ve kalemiyle de ortaya koymuştur. Eserlerinde fertlerin mesuliyetinden, toplumsal düzene kadar ideal bir tasavvur inşa etmeye çalışmaktadır. İsyan Ahlakı olarak adlandırdığı fikriyatı, doğrudan ya da dolaylı olarak her satırında görmek, okumak mümkündür. Aşırı uçlarda olabilecek düşüncelerden uzak, dengeli ve itidalli bir yerde durduğu rahatlıkla görülebilir. Topçu isyan dediğinde anarşizm anlaşılmaz mesela. Ya da düzen ve nizam dediğinde de konformizm anlaşılmamalıdır. Ona göre (1997: 43), gözlerini kapatıp cemiyete uymayı tavsiye eden bir cemiyetçilik fikri de nizamdan kaçarak her tarafta anarşi yaratan bir fertçilik düşüncesi de aynı derece de tehlikelidir. Topçu'nun düşüncesi özetle ferdin isyanıyla başlayan bir hareket ile cemiyette nizama ulaşan bir anlayışı kuşatan bir tasavvurdan ibarettir.

Topçu'nun düşüncesinde aydının konumu ayrıcalıklıdır. Bu ayrıcalık aynı zamanda onlara yüklenen mesuliyetle doğrudan ilişkilidir. Bilgiye sahip olmanın ayrıcalığı toplumda sahip oldukları statüyle ilişkilidir. Mesuliyet ise bu statüden beklenen şeyin aydının karakterindeki karşılığıdır. Topçu'ya göre bilginin bir cazibesi vardır. Bilmek, bir anlamda harekete hazırlanmak demektir. İyiyi bilen iyi olmak ister, fenayı bilen fena olmaya yatkındır (2014: 55). İşte iyinin ve kötünün bilgisine sahip olan zümreler, bu ayrıcalık sayesinde bu sorumluluğu yüklenmektedirler. Bu sorumluluk şuuru, münevverlerin ruhunda temelini bulacaktır. Alemin ve cemiyetin mesuliyetini taşıyanlar, onun bir zerresini bile feda etmeden gayret edeceklerdir. Bu mücadele iktidara ulaşmakla değil, bizzat iradenin kalplerde doğmasıyla başlar. Cemaate çevrilir, dava olur (Topçu, 1997: 24). Bu düşünceye göre iyinin, adaletin ve hakikatin bu alemde tesis edilmesini dava olarak görenler için beşerî iktidar bir nihayet değildir. Bir mesuliyet iradesi olarak kalplerde yer etmesi bir muvaffakiyettir. Bu anlamda hareket muvaffakiyetin öncülüdür.[7]

6 Nurettin Topçu'nun düşüncesinin zenginliği, onu hangi mahallenin adamı olduğu konusunda kafaları karıştırmaktadır. Belki de bu kafa karışıklığı Topçu'nun memnun olacağı bir şey olurdu. Çünkü sağlığında iken bile kaleme aldığı bazı yazılarıyla ya da muhtelif konularda sergilediği tutumlarla bir yerde konumlandırılması zor bir şahsiyetti. Akif Emre, Topçu'nun bu özelliğini "Mahallesi Olmayan Düşünür" adlı yazısında şöyle ifade ediyor; Anadolucu muhafazakâr, İslamcı sosyalist, tasavvufi bir felsefi anlayış, devletin uygulamalarıyla kavgalı ama devletle barışık milli bir çizgi (Emre, 2013). Topçu'nun fikriyatının zenginliği bu cümleden bile anlaşılmaktadır; Anadolu, muhafazakarlık, İslamcılık, sosyalizm, tasavvuf, felsefe, devlet ve milliyetçilik.

7 Hareket, Nurettin Topçu'nun felsefe anlayışının temel kavramlarındandır. Buna Hareket Felsefesi de denmektedir. Topçu, İsyan Ahlakı tezinde hareket ve hürriyet arasında şöyle bir ilişki kurmaktadır: "Hareket 'niyetten uygulamaya bir geçiştir' ve 'niyet ancak harekete geçtiği nispette samimi ve tamdır'. Fakat niyet bütün hareketi kucaklayamaz. Hareketten düşünceye, düşünceden harekete geçişte sürekli bir yaratılış vardır", "Hareket sayesinde ruh vücut, vücutta ruh bulur, buradaki cevher bağı harekettir'.

Nurettin Topçu, eserlerinde düşüncelerini örneklendirirken kadim geleneğin içerisinden bazı misaller paylaşmaktan çekinmez. Bu misaller tahayyül ettiği karakterlerin, beşerî şahsiyetlere nüvelenmiş halleridir. Pek çok meseleyi felsefi mülahazalarla ele alıyor olması, çoğu zaman soyut bir tefekküre yaslandığını göstermektedir. Fakat verdiği misallerle idealist bir düşünür olsa da ütopik bir arayışı olmadığını göstermektedir. Çünkü olması gerekene dair bahsettiği idealin, olandan çokta ayrı bir yerde olmadığına inanmaktadır. Mevlâna, Hallacı Mansur, Yunus Emre, İmam-ı Azam Ebu Hanife, Hacı Bayram Veli, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Mimar Sinan ve Mehmet Akif, Nurettin Topçu'nun sıkça zikrettiği şahsiyetlerdendir. Bazıları adaletin, bazıları isyanın, bazıları ahlakın, bazıları hürriyetin, bazıları milliyet şuurunun timsalidirler. Örneğin Ebu Hanife, sokakta kendisi hakkında "bu adam geceleri uyumaz, ibadet edermiş" sözünü duyunca yanındaki dostuna "halk benim hakkımda ne düşünüyor, bunlar varid değil, madem öyle biliyorlar, bundan böyle bütün gece ibadet etmek vacip oldu" demiştir. Örneğin Yavuz Sultan Selim, dünyaya söz geçiren bir sultan olduğu halde alime hürmet duymuş, Allah'ın emrini hatırlatan müftüsünün iradesi karşısında eğilmesini bilmiş bir şahsiyettir. Örneğin Kanuni Sultan Süleyman kırılan üzengisi tamir eden askeri görünce "orduya esnaf karışmış" diyerek bu hareketi yapanları cezalandırmıştır (2014: 71-74; 2003: 14). Bu ve bunun gibi misaller Topçu'nun tefekkürle aradığı idealin, gerçekleşmiş tezahürleridir. Neredeyse çoğu örnekte ilme, alime, hakikate ve adalete işaret edilmektedir. Eğer bir alim örnek verildiyse, o alimin hem kendisini hem de fertleri ve cemiyeti ihya ettiği müşahede edilmektedir. Eğer bir otorite misal edildiyse, onun da ilme ve alime hürmet ettiğine vurgu yapılmıştır. Özetle Topçu, milli-tarihi bakiyeden ilme ve alime hürmet gösteren örnekleri sıkça öne çıkarmaktadır.

Nurettin Topçu'nun bu örnek şahsiyetler içerisinden, üzerine müstakil bir eser kaleme aldığı tek örnek Mehmet Akif'tir. Topçu'nun, Mehmet Akif'i şahsiyetiyle, idealizmiyle, milliyetçiliğiyle, sanatıyla, hürriyet anlayışıyla ve *Safahat*'ıyla ele alışını bir tesadüf olarak göremeyiz. Ya da Akif'in şöhretinin, Topçu'nun gençliğine tesadüf ettiğini de söyleyemeyiz. Bir mütefekkir, başka bir mütefekkiri anlatıyorsa bize göre o aslında kendisini anlatıyordur. Çünkü başkaları, hep kendimizi anlatmak için vardır.[8] Topçu'nun Mehmet Akif ile sağlığında sıklıkla görüştüğüne dair kaynaklarda bir bilgi yoktur. Vefatına yakın zamanda hastanede ziyaret ettiğine dair bir bilgi paylaşılmaktadır. Bu yüzden Topçu'nun gözünde Akif'in kıymeti, teşrik-i mesaisi sebebiyle değildir.

İnsan ancak hareketten sonra gerçekten hür olur. Çünkü hareket bizi değiştirmiştir, insan hareketten evvel ne ise yine o değildir" (Topçu, 1998: 68).

8 Orhan Okay, Silik Fotoğraflar adlı eserinin "Kendime Dair" bölümünde böyle bir vurgu yapıyor: "Her yazar, hepimiz, başkalarını anlatırken de kendimizi anlatmaz mıyız? Bizi biz yapan da zaten hep o başkalarıdır." (2001: 202).

Nurettin Topçu'nun, Mehmet Akif'i anlatırken kullandığı en sarih ifade *büyük adam* nitelemesidir. Ve bu niteleme Akif'in şahsında bir araya gelmiş, bir ideal karakter ortaya koyan özellikleri ihtiva etmektedir. Topçu, Akif'in şahsiyetinden hareketle bir anlamda ideal aydın tasavvurunu şekillendirmiştir. "Mehmet Akif" eserinde büyük adamların sahip olduğu vasıfları şöyle nitelendirmiştir;

Büyük adam, eserleriyle hayatını birleştiren adamdır. Önce bütün ömründe aynı kanaatin, aynı imanın sahibi olan adamdır. Devirlere, zaruretlere, cemiyetlere göre değişmez, muhitine uymaz; muhiti kendine uydurur, uydurmazsa çarpışır. Cemiyetten daha kuvvetlidir; cemiyeti sürükleyicidir (2006: 15).

Entelektüel vasıflarıyla öne çıkan kişilerde bulunması en güç hususiyetlerden birisidir; söylem ve eylem arasındaki tutarlılık. Bilgisiyle toplumun üzerinde olan bu zümre, bu vasıfları ile toplumdan ayrılarak kendilerini seçkinler güruhuna dahil etmektedirler. Bu özelliklerini yeterli görenler fildişi kulelerindeki konforu tercih etmektedirler. Kitaplara ve düşüncelere sığınmış bir haldedirler. Hem toplumu anlamaz hem de toplumun kendilerini anlamadıklarından yakınırlar. Cemiyetten ayrı bir dünyayı yaşıyor olmaları sebebiyle, düşünceleri ve eylemleri arasında bir uyum görünmemektedir. Devirlere ve cemiyetlere göre değişmelerinin sebebi konforları sebebiyledir. "*Aydınların İhaneti*" kitabında Julien Benda entelektüellerin bu özelliğine işaret etmektedir. Demokrasiden yana olduklarını söylerler ama hep gücün yanında olmuşlardır. Fakat Mehmet Akif gibi şahsiyetler için aynı şeyi söyleyemeyiz. Zaten devrinin adamı olmuş olsaydı, ne Nurettin Topçu'nun dimağında yer edebilirdi, ne de bugünün insanına bir şey söyleyebilirdi.

Büyük adamların başka bir vasfı da münzevi oluşlarıdır. Onlar kalabalığın içinde yalnız yaşarlar... İç hayatlarında yalnızdırlar (2006: 15)

Büyük adamların münzevi oluşu bir tercih değildir. Bir zorunluluk da değildir. Fakat doğal olarak yalnızlaşırlar. Yaşadıkları dönemde münzevi oluşları cemiyet için bir anlam ifade etmeyebilir. Neden yalnızlaştıkları üzerine kafa yorulduğunda, cemiyete dair huzursuzluklarının bir yansıması olduğu anlaşılır. Büyük adamlar kitleler için dertlenmiştir, fakat dillendirdiklerini kitleler dert edinmemiştir. Kalabalıklar içindeki yalnızlıkları, onların haksız oluşundan kaynaklanmaz. Kitleleri manipüle edecek araçlardan (belki daha doğrusu hırstan ve böyle bir anlayıştan) yoksundurlar. Fakat düşüncelerinin ve sözlerinin potansiyel bir gücü vardır. Onlar beşerî hayattan ayrılsalar da düşünceleri yaşamaya devam etmektedir. Büyük adam oluşları tam da bu sebepledir.

Büyük adamların üçüncü vasfı da devlet ve ikbal mevkilerinden uzak durmalarıdır. Onların büyük ruhlarına yakışan yer, büyüklük sandalyeleri değil, isyan ve mücadelenin saflarıdır (2006: 16).

İkbal mevkilerinden uzak durmak Nurettin Topçu'nun felsefesiyle uyumlu bir düşüncedir. Çünkü bu mevkilere ulaşmak, hareketin ve mücadelenin nihayetleneceği anlamına gelebilir. Ya da nefsi yücelterek büyük adam olma vasfından uzaklaştırabilir. Eğer beşerî ikbal mevkileri bir hedef ise buradaki hareket maddi alem ile sınırlı demektir. İkbal düşüncesi ruhlarda yaşamak ise o zaman hareket sonsuza doğru yönelmiş demektir. Topçu'nun düşüncesinde büyük adam tasavvuru, bir anlamda ideal aydının karakteri ile ilgili fikrini ortaya koymaktadır. İdeal aydın bildikleriyle amel eden, düşündüklerini hareketiyle tamamlayan ve her anlamda tutarlı olan bir karaktere sahiptir. Cemiyete dair huzursuzlukları ve kitleleri hareket geçirecek gücü olmaması sebebiyle yalnızlaşmış olması aydının kaderi gibidir. Beşerî ve maddi mevkileri tek ya da asli gaye edinmemiş olması, ideal aydının kendisinin ve düşüncesinin daima yaşayacağı anlamına gelmektedir.

Nurettin Topçu düşüncesinde en çok yer eden hususlardan birisi de muallime, mektebe ve maarif davasına verdiği ehemmiyettir. *Muallimi* sadece bir öğretmen olarak tarif etmez; *mektep* onun dünyasında sıralarında eğitim verilen bir bina değildir; *maarif* ise maziden geleceğe bir milleti yetiştiren her türlü gayreti ihtiva etmektedir. *Türkiye'nin Maarif Davası*'nda bir araya getirilen yazıları bu konular etrafında şekillenmektedir. Topçu'nun idealini yaşatacak fertler ancak bu unsurların bir araya geldiği cemiyette mümkün olacaktır. Örneğin Topçu'ya göre "*muallim, gençlere bilmediklerini öğreten bir nakilci değildir, bu iş, kitabın işidir*", "*Muallim tüccar değildir. Maaşın, ücretin azlığı ve çokluğu davası içinde mesleğe kıymet veren, mukaddes bir vazife yapıyor değildir*", "*Muallim sadece bir memur değildir, genç ruhları kendine mahsus bir manadan bir örs üzerinde döverek işleyen bir demircidir*", "*Muallim ruhların sanatkârıdır. Saadetle fazileti, ilimle politikayı, realite ile ideali ayırmasını muallim öğretecektir. Bu kıymetlerden üstte olanı, hakikate götürücü olanı seçebilecek kemale erdirecektir. Tahsil alelade bir iş değil, bir mefkure olmalıdır*" (Topçu, 2014: 65-66). Muallime yüklediği bu anlamlar ve mesuliyetler, Topçu'nun idealist düşüncesinin zeminidir. İdealize ettiği cemiyeti ancak böyle muallimlerin yetiştirdiği fertler inşa edecektir. Muallimler, muallimliklerini bir iş ve görev olarak yaptıklarında, meslek adamı yetiştirmekle, politikaya ve realiteye insan yetiştirmekle kendileri mesul gördüklerinde hakikatten ve kemale ermekten uzaklaşan gençler yetişecektir. Topçu neredeyse cemiyetteki bütün sorunların kaynağında muallimleri sorumlu görmektedir. Ticaret bozuksa, milli karakter kaybedilmişse, gençlik avare ise, aileler otoritesiz, memurlar rüşvetçi, mesul makamlar iltimasçı ise yine muallim mesuldür (Topçu, 2014: 72). Öyle ki muallimin mesuliyeti ağırdır. Fakat bu onun kıymetinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla muallim fertlerin, cemiyetin hatta devletin hürmet duyduğu bir yerde olmalıdır. Eğer münevver şahsiyetler yetiştirecek ilim insanı, devletin emrinde olur, siyaset

telkiniyle karar/hüküm verirlerse o zaman kendilerini alçaltmış olurlar.

Topçu'nun muallimin karakterini ve mesuliyetlerini ortaya koyduğu düşüncelerine baktığımızda, ideal bir aydın tasavvuru görüyoruz. Öylesine bir tablo çiziyor ki o ideale doğru yürümeye üşenenler, kolaylıkla Topçu'yu ütopyacı olarak niteleyecektir. Çünkü Topçu maddi ölçütler sıralamıyor. O hep bir ideale ve ruh dünyasına işaret ediyor. Muallimin ruh yapısını meydana getiren karakterler olarak zikrettiği hususiyetler tam da böyle bir ideale yaslanmaktadır:

Muallim hayatın kullanıcısı değil, yapıcısıdır. Seyircisi değil, aktörüdür. Hayatı yaşamayı değil, ona hizmeti tercih etmiş fedakâr varlıktır.

Muallim geçeceği yol engellerle örtülü olduğu halde tahammül etmesini bilen idealcidir. Tahammülsüzlüğün, şikâyetin başladığı yerde muallimlik biter. Kaderin çıkardığı engellerle mücadele ederken sonuna kadar fedakârlık yapmayı göze alabilen cesur insandır.

Muallimlik sevgi işidir, ruh sevgisidir. Muallim halk gibi, her yaşayan gibi yaşayamaz. Herkesin sevinip güldükleri gibi sevinip gülmemize "bizim bildiklerimiz"[9] manidir.

Muallim, hepimizin her an muhtaç olduğu doktordur. İnsan olan varlığımızı alır, ona sonsuzluk dünyasına yol alacak kudretin ve değerlerin aşısını yapar.

Hayat, var olanı olduğu gibi tanıtmaya kabiliyetlidir. Muallim var olması lazım geleni öğretir. Realitenin üstadı bizzat kendisidir, idealin üstadı ise muallimdir.

Muallim, sahip olduğu mesuliyetle içimizde en fazla hür olan insandır. Mesuliyet, dıştaki tesirlere karşı koyarak bizi içimizden iten ilahi kuvvettir. Zira vücut zincirlenir, fikir zincirlenemez. Kültür ve maarif hayatında muallimin mutlak hürriyeti tanınmalıdır. Hür olmayan muallim, muallim değildir (Topçu, 2014: 72-78).

Entelektüel bireyler yetiştirdiğini varsaydığımız ya da zannettiğimiz okullar, Topçu'nun mektep anlayışı ile pek de uyuşmamaktadır. Mektep talebeye mesleki yeterlilik kazandıran bir yer değildir. İnsanın hayat vesilesiyle öğreneceği, kazanacağı çoklu manalara bir istikamet kazandıran bir mabed gibidir. Mektep başka bir anlamda çıraklık yeridir, bir tezgâh işlevi görür. Usta yapar, çırak tekrarlar; usta verir, çırak alır. Mektepte alınan ders bir tasavvurdur, hayale mâl edilir; bir hünerdir ele mâl edilir; bir iradedir, iktidara ilave edilir; bir aşktır, kalbe doldurulur (Topçu, 2014: 49-51). Hafızada bir yük olan, mukadderatı çözmede hiçbir kuvveti olmayan ders zararlıdır bile. Hayat en iyi muallim olarak zannedilir. Fakat muallim hayat ile

9 Nurettin Topçu bu ifadesinde "Benim bildiklerimi bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız" hadis-i şerifine işaret etmektedir.

benliğimiz arasında bulunan bir kürsüdür, bir köprüdür. Bu köprü olmadan yaşanan hayat, yönünü tayin edemeyen benliğin savrulmasına neden olur.

Bilmenin ve öğrenmenin aracıları olarak mektep ve muallim, her şeyin bilgisini veren ve aktaran unsurlar değildir. Her şeyi bilmek, hafıza hamallarının işidir. Düşünce, şuurda bir harekete sebep olmayacak bilgileri tasfiye etmelidir. Neyin bilinip, bilinmeyeceğini ayırt etmek düşüncenin ilk işidir. Böyle bir süzgeçten geçen bilgi faal ve gayeli bir bilgidir. Halktan farklı olarak alim ve mütefekkir kendine lazım olanı, kendini işleyen şeyleri bilir. Çocuğa her şeyi öğreten mektep ise ilkokulda bütün eşyanın bilgisini, orta okulda cihan tarihini ve coğrafyasını vererek, ruhlara istikamet vermekten uzaklaşır (Topçu, 2014: 53-54). Eşyanın bilgisi ile o eşyanın neye hizmet ettiği arasında temel bir ayrım vardır. Eşya bakarak ancak olana dair bir bilgiye ulaşabiliriz. Fakat olması gerekenin bilgisi eşyadan çıkarılamaz. Topçu'nun idealizmi bu noktada düğümlenmektedir. Hür düşünceden beslenen, ahlaki ilkeleri referans alan, sonsuzluğu gaye edinen bir yönelime ihtiyaç vardır. Bu idealden beslenen bir hareket, her yeri mektep kılmaktadır; Aile şefkatin, merhametin ve fedakarlığın mektebi; devlet mesuliyetin mektebi; memuriyet vazife ve intizamın mektebi; din bütün hareketleri kaidelere bağlayan bir mektep; dervişlik tahammül ve kanaatin mektebi olacaktır. Bütün hareketlerimize değer ve kaide sunacak, hepimizin yaşayışına ruh ve mana katacak büyük mektebin temel hakikatlerini ihtiva eden bir kitaba muhtacız. Bu kitap Kur'an'dır (Topçu, 2014: 57-62).

4. Modernleşme Olgusu ve Topçu'nun Konumu

Nurettin Topçu'nun idealize ettiği bu düşüncelerini Türk modernleşmesi bağlamında değerlendirdiğimizde gelenek ve modernite gerilimi, teknik ve medeniyet ayrımı, aydınlar ve taklitçilik sorununun öne çıktığını görmekteyiz. Topçu öncelikle ülkemizdeki modernleşme tecrübesinin taklitçilik ile başladığını öne sürmektedir. Modernleş(tir)me çabası içerisindeki aydınlarımızın bilimi bir müze eşyası gibi aldıklarından yakınmaktadır. Milli varlığımızı çürüten, insanımızda aşağılık duygusu yaratan, bedenlerimizi denetim altına alan; örfleri, zevkleri ve müesseseleri hızla topraklarımıza aktaran bir modernleşme tecrübesidir, Topçu'nun vurguladığı. Bu yüzden tekniğe ve sanayileşmeye karşı bir reddiyesi vardır. Teknikten bir hikmet çıkmayacağına inanmakta; maddenin giderek putlaştırıldığına, ruhsal değerlerin inkâr edildiğine ve insanın nesnenin hizmetkarı olduğuna şahitlik etmektedir (Yıldırım, 2012: 112-115). Maddi kültür sahasındaki gelişmeler, Topçu için bir ideali yansıtmamaktadır. Hatta ondan uzaklaşıldığının bir göstergesidir. Dahası çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşma ülküsünü sorgulamakta, modern medeniyetlerin ilerleyişini buhranlı dönemlerin başlangıcı olarak kabul etmektedir. Modern paradigmanın

ötekileştirdiği mazi ve gelenek, Topçu'da bambaşka bir anlama gelmektedir. Gelenek, tarihsel süreklilik içinde modern zamanlara uzanan bir paradigmadır. Geçmişin reddiyesine karşı, maziyi "istikbalin yaratıcısı" olarak kabul eder. Gelenek milletin ruhuna sinen, bin yıllık tarihe dayanan bir kuvvettir. Geçmişin yanlışlarından kurtulmak için, bütün maziyi yok saymak, pireden kurtulmak için yorganı yakmaya benzer (Yıldırım, 2012: 118). Bunun için geçmişiyle barışık, geleceğe adım atacak bir zümreye ihtiyaç vardır. Modernleşmeci aydınlar hem bir kompleksle hareket etmişler hem de kendilerine ve tarihlerine yabancılaşmış bir tutum sergilemişlerdir. Modernleşme dönemi aydınlarını, Topçu'nun ideal aydın tasavvurundan çok uzak bir noktada görüyoruz;

> *"Batının ilim ve irfanını alacak yerde, madde ve cinsiyet hayatında yaşattığı cazibeye çabucak teslim olduk. Ruhu ve dimağı olan münevverlerin eliyle batıya uzanacak yerde, midesiyle derisinin hazlarının yaşatan halkın eliyle uzandık. Esasen taklit kötü ve tehlikeli bir yenileşme usulüdür; benliği kaybettiricidir. İnkılabımızın aşısını yine kendi mazimizden almamız lazımdı. Mazide bizi yükseltmiş olan temeller yıkıldığı için çöküyoruz" (Topçu, 2006: 47).*

Modernleşme sürecini karakterize eden temel hususlardan birisi millet ve milliyetçilik olgusudur. Topçu'nun modernleşme konusuna nasıl yaklaştığını bu parametreler üzerinden değerlendirebiliriz. Modernleşmecilerin kullandığı bir anlamda millet ve milliyetçilik fikrine Topçu tamamen uzaktır. Cumhuriyet ile başlatılan, resmî ideolojiye eklemlenen, geniş bir coğrafyaya işaret eden ve ırk-dil birliğini esas alan Turancılıktan farklı bir millet/milliyetçilik anlayışından beslenmektedir. Nurettin Topçu ve onun temsil ettiği Anadolucu akım, ırk ve dil birliğinden ziyade din, toprak ve kader birliğini merkeze alır. Düşünceleri maddeci bir milliyetçiliğe değil, ruhçu bir milliyetçiliğe dayanır. Daha doğrusu madde ve ruhun bir arada telakki edildiği bir tasavvura sahiptir. Maddi iskeleti teşkil eden Oğuzlardır. Ruhu meydana getiren ise İslam'dır (Şakar, 2006: 267). Türk-İslam sentezini birinin diğerine güç ve ruh kazandırdığı iki esas olarak kabul etmektedir. Topçu'nun bu düşüncesi hem dönemin ideolojisinin ve aydınlarının milliyetçilik anlayışına bir eleştiri hem de kendi fikriyatındaki ideali ortaya koyma anlamında bir temellendirmedir.

Nurettin Topçu'nun modernleşme sürecini değerlendirme üslubunun da bir ideali yansıttığı söylenebilir. Çünkü milliyetçiliği bir ideoloji olarak telakki etmemekte, aynı zamanda milliyetçiliğe bir ideolog gibi yaklaşmamaktadır. Aydın ve münevverlerle ilgili ortaya koyduğu ilkeleri esasında bu konuya yaklaşımında da kendisi sergilemektedir. Topçu, Türkiye'de milliyetçilik hareketlerin istenilen sonuca ulaşamadığını düşünmektedir. Bunların sebebini kısaca değerlendirecek olursak; öncelikle *milliyetçilik*

başka görüşlere karşı koyulan bir kılıç, bir iddia hırsı değil, en geniş manasıyla nefisleri ıslah ve terbiye eden bir mektep olmalıdır. Kavganın ve çatışmanın bir mücadelesi değil, ihya ve inşa etmenin bir yolu olmalıdır. *Siyasetten uzak ve alakasız kalması lazımdır.* Bir ideolojiye dönüşüp, başka ideolojileri ortadan kaldırmaya çalışarak kendi davasına zarar vermemelidir. İnsanlık cevherine değer vermesini bilmeyerek eşyaya ve eşya üzerinden kazanılan başarılara gönül kaptırılmamalıdır. Çünkü onlara göre ülkeler fethetmek, insan yetiştirmekten daha önemli olmuştur. *Sağlam ve samimi fikirlerin bir gün mutlaka hareket olacağını bilmediler. Düşünmeyi sayıklama sandılar. Yumruklara ve zorluklara değer verdiler.* Kendi vicdanlarındaki, ruhlarındaki hareketi unutup, ihmal edip başkalarını ihya etmeye koyuldular. *Para ve maddi kuvvetlerle başarıya ulaşılacağını zannettiler. Hiç bilmediler ki para kendisine dokunan karakter yapısını yıkıcı bir ateştir. Girdiği gönülde fazilet ve gerçek sevgi bırakmaz* (Topçu, 1997: 139). Milliyetçiliğe yönelik böyle bir yaklaşım ancak idealist bir tasavvurdan ortaya çıkabilirdi. Topçu'nun idealist milliyetçiliği, bir parti mücadelesi olmaktan çok bütün bir tarihi, bütün bir cemiyeti içine alan ve bir mektep gibi sonsuzluğu gaye edinip geleceği kuracak olan harekettir.

Topçu'nun hayatını ve düşüncelerini farklı bağlamlarda yeniden ele almak mümkündür. Fakat bu yazı belirli bir muhayyilenin çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Bu toprakların, bu milletin, bu dinin bir ferdi olarak söylediği, yazdığı her şeyi "dost acı söyler" mantığı içerisinde değerlendirmek gerekir. Eleştirel düşüncesi ve bir mahalleye hasredilemeyecek duruşu sayesinde her kesim için bir çağrıda bulunmuştur. Karakteriyle gösterdiği sorumluluğu ve şuuru, doğrunun ve iyinin peşinde ahlaki ilkeleri arzulaması (Akın; Meşe, 2013: 153-154), Nurettin Topçu'yu bir kanaat önderi olarak vicdanlarımızda yer etmesini sağlamıştır. Sadece düşüncesinde ve eserlerinde değil, hayatıyla da ideal aydının örnekliklerini göstermiştir. Buradaki amaç bir kahraman yaratmak değildir. Hayatıyla, düşüncesiyle, sözüyle, kalemiyle bir arayışın peşinde olmak, bize göre yüceltilmesi gereken en önemli hasletlerdendir. Bu arayışın bir muvaffakiyetle son bulması bir zaruret değildir. Yolda olmak pek çok manada kendinde ve yeterli bir kıymet ifade etmektedir.

Sonuç Yerine

Nurettin Topçu'nun düşüncesine yön veren cemiyetçilik ve ferdiyetçilik arasındaki denge hem insanı hürriyete ulaştıran hem de ahlaki bir nizamı kuran bir fikriyata dayanmaktadır. Düşüncelerindeki idealizmi tarihin içinden süzerek, günümüz münevverlerine birer mesuliyet olarak yükleyen bir tavrı yansıtmaktadır. Düşünmenin, aramanın, bilmenin ve dert etmenin ayrıcalıklarına sahip olan münevver zümre bu ayrıcalıklarını cemiyet

içinde ancak anti-konformist bir tutumla ortaya koyabilecektir. Topçu'nun olumlu manada kullandığı isyan hareketi, var olan ideali gerçekleştirmek üzere bireyciliği, maddi çıkarcılığı, konformizmi ve ataleti ortadan kaldırmayı amaçlar. Bunu sağlayabilmek de bir anlamda büyük adam olmakla mümkündür. Eserleriyle hayatını birleştirenler ancak bu irade ve güce sahiptir. Kitleler ehemmiyet göstermese de dertleri büyüktür; kitleleri ve dönemleri aşacak kadar. Beşerî iktidarlardan uzaktırlar, çünkü mücadelelerinin bir sonu yoktur. Büyük adamlar tahayyüllerini maddi alemle sınırlandırdıklarında, küçülürler. Büyük adamların büyümesi içinde tarihi, cemiyeti, hürriyeti ve ikbali mecz eden bir maarife ihtiyaç vardır. Bu maarifin en önemli iki unsuru muallim ve mekteptir. Muallim hayatı yaşamayı değil, hizmet etmeyi tercih etmiş; şikâyet ve tahammülsüzlüğü değil, fedakarlığı özümsemiş; realitenin değil, idealin yolcusu olmuş; bedeni değil, fikri hürriyeti arzulamış bir şahsiyettir. Böyle muallimlerin mektebi de duvarlarla çevrili bir bina değildir. Topçu'ya göre mektep hayatın sunduğu çokluğa istikamet veren bir kürsüdür. Dersler bir tasavvur inşa eder. Bu tasavvur bir hünere, bir iradeye, bir arzuya dönüşür. Her şeyin bilgisini veren günümüz mektepleri, çocukların ruhlarına istikamet vermekten biçaredir. Hür düşünceden beslenen ve sonsuzluğu gaye edinen bir hareket her yeri mektep kılacaktır; aile, devlet, memuriyet, ticaret, meslek, din ve cemiyet mektepleri gibi. Topçu'nun tahayyülündeki ideal münevver de zamanını, mekanını, toplumunu özetle hayatını mektebe dönüştüren bir insandır.

Kaynaklar

Akın, M. H, Meşe, E. (2013). "Türkiye'de Muhafazakarlığa Nurettin Topçu'nun Eleştirel Katkısı", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, sayı:37, ss.141-154.

Emre, A. Mahallesi Olmayan Düşünür, Yeni Şafak, 27 Temmuz 2013.

Kara, İ. (2013). *Nurettin Topçu Hayatı ve Bibliyografyası*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kutlu, Mustafa (2006). "Suya Hasret", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, sayı:109, ss.7-14.

Okay, O. (2001). *Silik Fotoğraflar*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Şakar, C. (2006). "Topçu'da Türk-İslam Harikası Olarak Millet ve Milliyetçilik". *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, sayı:109, ss.266-273.

Topçu, N. (1997). *Ahlak Nizamı*, 3.baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Topçu, N. (1998). İsyan Ahlakı, 2.baskı, (terc: Mustafa Kök, Musa Doğan) İstanbul: Dergâh Yayınları.

Topçu, N. (2003). *Büyük Fetih*, 4.baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Topçu, N. (2006). *Mehmet Akif*, 3.baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Topçu, N. (2014). *Türkiye'nin Maarif Davası*, 11.baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Yıldırım, E. (2012). *Hayali Modernlik: Türk Modernliğinin İcadı*, 2.baskı, İstanbul: Doğu Kitabevi.